Zie maar de eerste schets „Armoede", die vertelt van een achtenzeventigjarigen dorpsrentenier, wiens „vroomheid" werkheiligheid is. Hij is oud-ouderling en oud-kerkvoogd; na iederen verjaardag doet hij zooveel in de armenzak als zijn jarental geklommen is; de vervallen toren van de kerk is door zijn bemoeiingen hersteld en wat aan het bijeengezamelde ontbrak heeft hij zelf bijgelegd. Hij heeft dus royaal en aan alle kanten zijn plicht gedaan en behoeft zich „over de eeuwigheid niet ongerust te maken". De jonge dominee, die pas op het dorp zijn intree heeft gedaan, denkt er anders over en hij grijpt de gelegenheid, dat te doen blijken, aan, als de oude ziek is geworden en de deur van zijn hart op een kier heeft gezet. Met zekeren triumf heeft deze den dominee gevraagd of er misschien „kwaad" in stak in alles, wat hij voor de Kerk heeft gedaan en of God ten opzichte van hem aan straffen zou denken. Daarop heeft de dominee gereageerd, scherp, rechtuit: „als u me op den man af vraagt of het kwaad was, wat u deedt, met dien toren en met dat geld op uw verjaardag, dan moet ik zeggen: ja zeker was dat kwaad! De toren was niet voor God, maar..." Verder is hij niet gekomen. De zieke, rood van drift, heeft hem de deur gewezen.

En nu zal de oude man zelf zijn rekening opmaken. Hij wil besommen, wat hij in zijn leven gegeven heeft. Potlood en papier moet zijn huishoudster hem brengen, dan zal hij zijn becijfering maken. Maar midden onder dat werk overvalt hem de dood en men vindt hem, een stuk papier, half verkreukeld, in de dorre hand, „het toegangsbewijs voor den hemel", zooals de dominee zegt, „dat hij klaar gemaakt had, maar... niet meenemen (kon)."

Scherp is hier het beeld van een menschenhart en de daarin wonende geluksverwachting, scherp in de teekening van de versperring der eigengerechtigheid, die zich een „toegangsbewijs" voor den hemel ontwerpen wil en daarmee juist zich den eenigen weg afsluit. Want als de dominee hem spreekt van Jezus keert hij in ergernis zich af: „hij kende dat wel, het had hem vaak genoeg geërgerd, dat preeken in de kerk, altijd weer over zonde en genade en bekeering... Alsof ieder mensch in het tuchthuis had gezeten of daar tenminste behoorde te zitten..." En de lezer, in wiens menschenhart ook verwachtingen wonen op geluk als vrucht van eigen verdiensten, ziet zich den spiegel der waarheid onontkoombaar voorgehouden!

Juist omgekeerd is het effect van de tweede schets: „Maarten, de Visscher". Maarten wil gaan trouwen met Geertje. Maar hij heeft aan zijn vader, bij diens sterven, een belofte gedaan: hij zal voor zijn tweede moeder zorgen. En zie nu zijn moeilijkheid. Jong en oud in één huis, dat gaat niet. Geertje wil het trouwens ook beslist niet. Maar wat dan? Het oudje is zijn tweede moeder! Veel heeft ze in vaders leven niet beteekend! Een moeder is ze voor Maarten eigenlijk nooit geworden! Alles waar — maar er is die belofte, waaraan hij zich gebonden voelt!... Een geschikte oplossing schijnt gevonden te worden in het besluit, het oudje in het armenhuis te plaatsen. Doch als deze, wanneer de gedachte daaraan wordt uitgesproken, hevig verschrikt en klagelijk vraagt, waarom ze het huisje uit moet, raakt Maarten opnieuw in de moeilijkheid. Hij treedt wel bruusk tegen haar op, maar in zijn hart schrijnt het: het is niet vlak van binnen.

Bijzonder goed wordt dit conflict geteekend. Maar ook is voortreffelijk de analyse van het zorgvolle denken van het moedertje over het waarom en het hoe, en het nukkig drijven van de knappe Geertje, die zich de sterkste weet. Menschenharten in hun worsteling om menschengeluk!

Ten slotte gaat Maarten naar den dominee. Deze, een oude man, kennend door ervaring de bewegingen van het menschenhart om menschengeluk, voelt Maarten's toestand duidelijk aan en weet hem tot het besluit te brengen, al kost het dan ook nieuwen strijd: „zonder Geertje, da's erg, maar, met Geertje, en dan van binnen niet zuiver... van binnen... niet... zuiver, da's nog erger". Want het zien van Thorwaldsen's Christus-schildering, op dominees studeerkamer als Maarten daar zit te wachten, heeft een sprake tot hem doen uitgaan: ....het mooiste — en Maarten's oogen worden er telkens weer heen getrokken — „dat zijn de armen, noodend uitgestoken. Als de Heiland zóó in de wereld heeft gestaan, met zulke uitgebreide armen, zooveel liefde in dat één gebaar, dan is het geen wonder, dat vermoeide, bedroefde zielen graag bij hem waren. Dat zijn de armen, die zoo'n eenzaam oudje, dat thuis in groote spanning zit te wachten, niet zouden" (afstooten).

Ook hier weer een scherp beeld van een menschenhart en de daarin wonende geluksverwachting. Maar nu gesteld in het andere licht, in dat der synthese. Nu zoo, dat duidelijk wordt, hoe een wegnemen van de versperring het wezenlijke geluk brengt, anders dan het verwachte, maar zuiver en geadeld. Dat kost strijd, want de kracht der tegendeelen is sterk, doch de overwinning is zeker, omdat ze door grooter kracht wordt bevochten. —

Eindelijk is er het derde verhaal „Frits en Janke", een dorpsgeschiedenis op het thema van standsonderscheid. Frits is een stadsche jongen, onderwijzer op een dorp en Janke een boerendochter. Ze hebben in jonge liefde elkaar gevonden, maar de standstrots van haar moeder staat tusschen hen. En zijn officieel aanzoek wordt hoog van de hand gewezen. „Met bijtenden spot maakt de moeder die heele mooie liefdegeschiedenis dood".

Weer hebben we hier de schildering van menschenharten en menschengeluk en ook nu is de ontleding scherp en sprekend. Maar als deel van het geheel voldoet dit derde verhaal niet. De synthese, de opheffing der tegendeelen wordt hier gemist. De schets is goed geschreven en goed typeerend, maar ze heeft niet den achtergrond, die de beide andere tot een getuigenis maakt.

Voor mijn besef ligt dan ook de waarde van dit boek in zijn twee eerste stukken. Die vormen een eenheid, juist de eenheid der tegendeelen. En die staan ook op de lijn, die Ds Straatsma steeds heeft gevolgd, de lijn, die hij uitstippelde in het onderhoud met den heer Risseeuw (waarvan deze vertelt in zijn boek „Christelijke Schrijvers van dezen tijd"): het zonder opzettelijkheid en zonder dik-erboven-opleggen vertellen wie Christus is, omdat „wanneer Jezus Christus in ons hart de centrale plaats heeft gekregen... er in ons leven en dus ook in ons literaire werk iets van Hem te zien (moet) zijn."

C. T.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

Oprecht berouw over de zonde.

II.

In ons vorig nummer heb ik de verschillende vragen en overwegingen, die een onzer lezers me, in verband met zijn hoofdvraag naar de mogelijkheid van oprecht berouw over de zonde voorlei, wat gerangschikt.

Gelijk ik reeds zei, deed ik dat niet, om, één voor één, al die vragen te beantwoorden, en al die overwegingen te weerleggen. Daarvoor zou ik heel een boek of voor het minst een boekje moeten schrijven. Het was me er daarmee enkel om te doen vrager zélf duidelijk te doen zien, wat bedenkelijken achtergrond, naar zijn eigen weinig doorzichtige toelichting, zijn hoofdvraag wel heeft.

Tot beantwoording van die hoofdvraag bepaal ik me nu, al zal ik daarbij af en toe ook op het bijkomstige letten, en ten slotte aan een en ander daarvan ook nog even opzettelijk aandacht geven.

Maar bij mijn beantwoording volg ik vrager niet op den weg, waarin hij zelf het antwoord op zijn vraag tevergeefs heeft gezocht. En ik meen hem het best te dienen door vóór alles duidelijk te zeggen, waaróm ik dat niet doe. Want daarmee kom ik aan de strik — en het is een zeer gevaarlijke! — waarin hij blijkbaar verward raakte, en waaruit ik hem zoo graag zou willen helpen loskomen.

Met zijn vragen, overwegingen en twijfelingen ging hij den weg op van het rationalisme, of, zooals hij zelf het noemt van „verstandelijk en logisch redeneeren". En zijn moeilijkheid was juist, dat hij daarbij dan stuitte op allerlei, dat de mogelijkheid van oprecht schuldbesef en diep zonde-berouw onmogelijk schijnt te maken.

Op dien weg nu ga ik niet met hem mee, omdat het een weg is die dóódloopt.

Van God en goddelijke dingen: van wie en wat God is, van Zijn volmaaktheden, van Zijn Raad, van Zijn voorzienigheid en van de verhouding, waarin wij, menschen, tot Hem staan en behóóren te staan, met name ook tot Hem staan in ons zedelijk handelen, komen we met „verstandelijk en logisch redeneeren" nooit tot een klare en zuivere kennis. „Den Almachtige, dien kunnen we niet uitvinden". „God is groot, en wij begrijpen het niet".

Dit zou ook buiten de zonde zoo zijn. Ook dán zou het eindige schepsel den Oneindige nooit kunnen omvatten en doorschouwen. Ook dán zouden we nooit meer van onzen God weten dan het Hem beliefde ons van zich te openbaren.

Hoeveel te minder kunnen we het, nu we, gelijk de Schrift zegt, „verduisterd zijn in het verstand" en „vervreemd van de kennis Gods".

Alle pogen daartoe, buiten hetgeen de Heere ons van Zichzelven in Zijn Woord openbaarde, moet daarom onverbiddelijk doodloopen en liep dan ook, blijkens de ervaring van al de eeuwen die achter ons liggen, altijd weer dood. Ook inzender kwam er niet door tot een oplossing van zijn vraagstukken. Met allen die deden als hij, deed hij de teleurstellende ervaring op, dat we met een verstand, dat ón verstand is geworden, en met onze logica, die door-en-door ón logisch werd, in plaats van op één vraag een afdoend antwoord te vinden, ons in altoos nieuwe vragen verwarren. Hoevele groeiden er ook bij hem al uit de ééne die hem begon bezig te houden.

Daarbij komt, dat de weg, dien hij koos ook een zeer gevaarlijke blijkt.

In allerlei opzicht, maar vooral omdat hij er ons toe brengt — en dat is het grootste gevaar van alle! — eer we het weten de oneindige majesteit en volmaaktheid des Allerhoogsten aan te tasten.

Ook dát is de ervaring van onzen inzender. Want al denkend en redeneerend kwamen er vragen bij Hem op als deze: of God wel rechtvaardig is, of Hij wel liefde is, en of Hij wel recht heeft van ons rechtvaardigheid en liefde te eischen.

Vragen, die hij wel niet omzette in beweringen en waartegen hij wel bleef inworstelen, maar die toch zóóveel ruimte bij hem vonden, dat hij ze als vragen stellen ging, en die hem daarom reeds schuldig stelden voor God.

En gevaarlijk ook — laat me ook dit onder vragers aandacht brengen — omdat wie den eersten voet zet op dezen weg van „verstandelijk en z.g.n. logisch redeneeren", daarmee al aanstonds weg werpt het eenige wapen van verweer tegen de verzoekingen en aanvechtingen van den vader der leugenen. Want dat eenige wapen is, gelijk Christus het ons toonde bij zijn verzoekingen in de woestijn, het Woord onzes Gods, het „daar staat geschreven".

En daarmee treedt tegelijk nog een andere zonde bij wie zijn verstand hier tot zijn gids maakt, in het licht. Déze zonde, dat hij de openbaring, dat hij het Woord Gods opzij zet; dat hij tot God zegt: niet wat Gij van Uzelven hebt geopenbaard, maar wat mijn verstand door logische redeneering aangaande U concludeert — zal voor mij gelden als waarheid. Dat hij als rechter gaat zitten over Gods Woord, en daarmee over God-zelven. Men versta mij goed. Ik weet dat onze inzender dit niet bedoelde, dit niet zou dúrven, ook niet wilde. Maar het moet hem toch duidelijk worden, dat deze God-tergende aanmatiging toch de slangenkop is, die zich op den donkeren bodem onzer ziel in dit verstand met zijn logisch redeneeren, voorzichtig opheft.

* * *

Als inzender me vraagt, of dan de Heilige Geest, als Hij ons van zonde overtuigt, ons verstand geheel of gedeeltelijk opzij zet, moet het antwoord, zooals uit het bovenstaande reeds blijkt, zeer nadrukkelijk ontkennend luiden.

Bij zijn zaligmakend werk in het hart van een zondaar stelt de Heilige Geest zich in zoo'n zondaar tegen niets dan tegen de zonde. Niets van al wat krachtens schepping tot onze natuur behoort vernietigt of verdringt Hij, of doet Hij ook maar geweld aan.

Al wat Hij in ons doet staat in het teeken der wedergeboorte, der vernieuwing, der heiliging. En daarom is het in plaats van vernietiging of onderdrukking, juist omgekeerd verlossing, vrijmaking, herstelling.

Het is de zonde en de zonde alléén die onze natuur geweld aandoet, onderdrukt en verderft. En die zonde terug te dringen en uit te bannen om onze natuur te herstellen naar het beeld Gods waarnaar ze eenmaal geschapen werd. Dat en dát alléén is het heerlijk doel waarop de arbeid des Geestes in ons gericht is.

Geheél onze natuur, zooals héél onze natuur door de zonde verdorven werd, D.w.z. niet alleen ons gevoel en onze wil, maar ook ons verstand. Een onderscheiding, waarbij we immers ook niet te doen hebben met drie aparte, elk op zichzelf werkende vermogens, maar met drieërlei werking van het ééne en ondeelbare leven onzer ziel. En zooals de wedergeboorte naar Jezus' woord tot Nicodemus een wedergeboorte is van heel den mensch, en daarom haar vrucht bij den Apostel Paulus altoos weer „de nieuwe mensch" heet, doordringt het wederbarend werk des Geestes van uit zijn kern, heel ons zieleleven, in zijn volle diepte en over zijn volle breedte.

Neen, Hij zet ons verstand niet opzij, maar Hij zet het weer op zijn plaats. Hij maakt het weer in plaats van een ingebeelde zon, bij wier licht we wandelen, tot een bescheiden oog, dat het licht Gods zoekt op te vangen. En Hij stelt het in staat om dat te doen. Hij maakt het gevoelig voor het licht dat van God uitgaat in Zijn Woord, vatbaar voor de macht der waarheid die ons in de Schriften is geopenbaard, bekwaam om haar als waarheid te onderscheiden en te erkennen, en overreedt het langs dien weg zich aan de waarheid Gods te onderwerpen en over te geven.

* * *

Of dit dan zeggen wil, dat daarmee voor den geloovige alle vragen beantwoord zijn?

Natuurlijk niet.

De verlichting door Geest en Woord toch reikt nooit verder dan de openbaring in het Woord reikt. Wat boven die openbaring uitgaat, of liever — want hier is geen hooger of lager — wat buiten haar inhoud ligt, blijft ook voor den geloovige een verborgenheid.

Zelfs de Apostel Paulus beleed, dat hij slechts „ten deele" kende.

Dit brengt mede, dat er ook voor wie gelooft, altoos schijn-tegenstrijdigheden in het ons geopenbaarde overblijven. Ten deele ook omdat zijn verstand, zoomin als zijn wil, zoomin als hijzélf in dit leven ooit van de zonde geheel bevrijd is, en het oog daarom nooit in staat is heel het samenstel der geopenbaarde waarheid te doorschouwen. Doch vooral, omdat, zoolang er nog eene verborgen-

heid ons niet geopenbaard werd, we niet in staat zijn de volmaakt-harmonische eenheid van alle deelen der waarheid te aanschouwen.

Doch voor het geloof is dit geen ergernis, omdat het geloof, omdat het vertrouwen in-, en omdat het onderwerping aan God is.

En het heeft daarbij een kostelijken steun in wat het, binnen den kring van het geopenbaarde reeds aan goddelijke harmonie mag bewonderen.

En zooals dit geldt in 't algemeen, geldt het ook ten aanzien van de dingen waarom zich de vraag van inzender beweegt.

Daarover, zoo de Heere wil, in een volgend nummer.

V. F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Het Wetsontwerp-Terpstra.

10 Sept. 1931 werd bij Koninklijke boodschap bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend het wetsontwerp tot wijziging van de L.O.-wet 1920. In het algemeen zijn in dit wetsontwerp opgenomen de conclusies, waartoe het rapport van de Commissie-Rutgers kwam. Bij velen zal dat teleurstelling wekken. Men had zoo gehoopt, dat ten aanzien van sommige onderwerpen milder bepalingen in het ontwerp zouden kunnen staan. Bij de heerschende malaise en de nog steeds slechter wordende vooruitzichten ligt het voor de hand, dat de regeering op bezuiniging bedacht is. Dat zal ook alleen de mogelijkheid openen, dit wetsontwerp in het Staatsblad als wet opgenomen te krijgen. Het komt mij anders onmogelijk voor, dat er een meerderheid te vinden zou zijn voor deze bepalingen. Trouwens de Minister zelf plaatst ook telkens het argument der bezuiniging voorop. Men voelt aan alles, hij zou ook graag met andere voorstellen gekomen zijn.

Het meest teleurstellende in dit wetsontwerp is wel, dat de uniforme 45- en 26-schaal wordt voorgesteld: voor scholen van gewoon L.O. per 45 kinderen één onderwijzer, voor scholen van U. L. O. per 26 kinderen één onderwijzer. „Och", hoorde ik iemand zeggen, „dat vind ik zoo erg niet, de onderwijzers kunnen wel een paar leerlingen meer hebben". Men hoeft zoo iemand evenwel maar voor te houden, hoe straks de toestand op menige dorpsschool zal worden, om hem te doen inzien, dat zulk een maatregel nogal ingrijpend is. Straks toch zal, naar dit ontwerp, een school tot 90 leerlingen nog maar twee leerkrachten mogen hebben. Daar staan dus het hoofd en een onderwijzeres voor. De juffrouw krijgt klassen 1, 2 en 3, elk van ruim 12 leerlingen en het hoofd ziet zich geplaatst voor de klassen 4, 5, 6 en 7, terwijl er allicht ook nog enkele leerlingen zijn, die na de zevende klas niet van school mogen. In dit licht gezien, zal wel menigeen een vraagteeken plaatsen bij de uitdrukking van den Minister: „Van oordeel, dat de bezuiniging, welke uit de voorstellen van de Commissie voortvloeit, inderdaad noodig is en anderzijds niet gezegd kan worden, dat de uniforme 45- en 26-schaal de vitale belangen van het onderwijs zullen aantasten, heeft de ondergeteekende, na gezette overweging gemeend, deze voorstellen te moeten overnemen". Aan ons volk kan wel duidelijk gemaakt worden, dat de geëischte bezuiniging het onderwijs niet ongemoeid kan laten. Maar wie denkt, dat bovenbedoelde ingrijpende maatregel geen schade zal doen aan de levensbelangen van het onderwijs, zal zich daarbij teleurgesteld zien. Die gedachte moet men ook maar liever niet wekken bij ons volk. Heel wat scholen ten plattelande moeten van deze door den Minister noodzakelijk gekeurde maatregel schade ondervinden. Dat moet dan ook maar gezegd worden. Dan kan ieder daarop rekenen. In de moeilijke worsteling, die ook ons volk zal hebben in de toekomst, moet aan het onderwijs van het volk zeer nauwkeurig aandacht worden gegeven. Het peil van dat onderwijs mag niet dalen beneden dat van de ons omringende volken.

Bovendien is niet onmogelijk, dat heel wat gemeentebesturen en schoolbesturen toch van meening zijn, dat de verhoogde schaal het onderwijs dermate schaadt, dat tot de aanstelling van boventallige onderwijzers wordt overgegaan. Daarmee zou dan voor een groot deel het effect der bezuiniging weer verdwenen zijn. Vermoedelijk komt bij de behandeling van het wetsontwerp in de Kamers hierover nog wel een en ander los.

We willen ook nog even enkele andere bepalingen nagaan. Voortaan is niet meer noodig, bij het stichten van een Bijzondere School een lijst met handteekeningen van de ouders, die hun kinderen naar die school zullen zenden, over te leggen. De waarborgsom zal evenwel voor scholen, bestemd voor minder dan 150 leerlingen, 30 pCt. van de bouwkosten bedragen, zoo stelt de Minister voor. Hier hebben we inderdaad te doen met een vrijheidsverruiming. 't Is wel een beetje zonderling, in ons land telkens te hooren spreken van onnoodige schoolstichting, zoo gemakkelijk en voordeelig is dat werk toch eigenlijk niet, maar nu zal de te storten 30 pCt. alle willekeur hier wel voorkómen.

De Minister stelt verder maatregelen voor, om het onderwijs in lichamelijke oefening te centraliseeren. Waarom ook niet? Zouden de Openbare, de Christelijke en de Roomsch-Katholieke school op een dorp niet alle drie van hetzelfde gymnastieklokaal gebruik kunnen maken?

De onderwijzer, die in een vaste betrekking wordt aangesteld, moet daarbij een geneeskundige verklaring overleggen. Zonder twijfel is deze bepaling gewenscht, zelfs voor den betrokken persoon, al kan het attest hem misschien eerst schadelijk zijn. In het belang van de kinderen en in het algemeen financiëel belang moet deze bepaling worden toegejuicht.

Het vak huishoudkunde voor de meisjes wordt niet opgenomen. De inrichting van de lokaliteit aan alle scholen zou groote financiëele offers eischen en dat durft de Minister in deze dagen niet aan.

Zooals reeds door de Commissie-Rutgers was geadviseerd, stelt de Minister voor, de oude „m.u.l.o."-school te herstellen. Hij schrijft: „De omstandigheid, dat in 1920 aan het type van de u.l.o.-kopschool de voorkeur is gegeven, mag geen reden zijn daarvan niet terug te komen, nu meer en meer blijkt, dat men van vele zijden ook op het andere type prijs blijft stellen".

Inzake de opleiding krijgen we ook niets nieuws. De bestaande toestand wil de Minister in de wet vastleggen. Alleen zal het oprichten van nieuwe kweekscholen voortaan worden onderworpen aan de goedkeuring van de Kroon. Dat is een nieuw element. En de vraag is stellig gewettigd, of dit nieuwe goed is. Is dat bestaanbaar met de vrijheid van onderwijs? Zijn de moeilijkheden voor een Kweekschool, die zich een naam en een plaats moet veroveren, niet groot genoeg? Een Bestuur zal zich wel tienmaal bedenken, voor het met de exploitatie van een Kweekschool begint, die nog niet zeker van de subsidie is en het diplomeeringsrecht nog moet verdienen. We hebben in ons land geen al te beste ervaringen met die autorisatie van overheidswege. Zoo'n vaart zal het met de oprichting van nieuwe kweekscholen niet loopen. Mij dunkt, die bepaling moest er maar uit!

Gr. G. MEIMA.

PERSSCHOUW

Kwestie-Ubbink.

Ons overzicht vervolgend, geven we eerst het woord aan „De Bazuin" (Prof. Bouwman). Volgens dit blad

wordt terstond reeds de twijfel gewekt of de visie van Dr Ubbink juist is, omdat de Gereformeerde Kerken beschuldigd worden van het zich bewegen „in de lijn van het subjectivistisch formalisme", en dat daarom ook de zaak van de nieuwe belijdenis in 1920 te Leeuwarden aan de orde gesteld tevoren reeds „tot volkomen mislukking gedoemd" was.

Even later:

Hij wil schrijven over de Schrift en de kerk. „De begrippen en de beelden, die wij tot nog toe van Schrift en kerk hadden, verdwijnen langzamerhand", zegt Dr U. „Maar de verwording der oude vormen in den schoot voor nieuwe, de afbraak, het middel voor den opbouw". Daarom juicht hij als de poging om de oude vormen te herstellen mislukt. Want er moet iets nieuws komen.

In hetzelfde orgaan zegt Ds H. W. Laman:

We gelooven niet, dat het geschrijf veel indruk maakt op de Gereformeerde theologen, en buiten de theologen heelemaal niet, eerder veel tegenzin.

Dr K. Dijk (wiens herstel uit ziekte ons verheugt), schrijft in „Geref. Kerkb. Den Haag":

Een boek als van Dr Ubbink, dat dwars ingaat tegen de gereformeerde belijdenis, bracht nieuwe beroering.

Ds Nauta vervolgt zijn bespreking in „Rijnlandsche Kerkbode". Na herinnerd te hebben aan Dr Ubbink's eigen uitspraak:

Ik heb haar (n.l. de nieuwe belijdenis) slechts geschreven. Want zij zelve is niet van mij. Zij is niet mijn werk; zij is evenals in duizend anderen in mij gegroeid, geworden, zij heeft van ons bezit genomen, ons gebruikt, wij zijn tegenover haar bijna slechts lijdelijk, organen voor Gods werk, voor Gods gedachte,

merkt Ds Nauta dan zijnerzijds op:

Hij heeft het voornemen ons van de gebondenheid aan het menschelijk boek der Schrift los te maken en ons heen te leiden tot de Waarheid Gods, die ons zal vrijmaken. Maar in plaats daarvan krijgen wij een andere gebondenheid en wel die aan het woord van Dr Ubbink of van andere menschen, die het hun geschonken licht ons zouden mededeelen. Zeker, er wordt nog wel verlangd een toetsen aan de Waarheid Gods; maar die Waarheid is alleen te benaderen door het licht, dat men ontvangt en dat in de practijk toch slechts door enkelen zal worden opgemerkt.

Die enkelen, die ver-licht-en, komen dusdoende heerschappij — zij het ook een geestelijke heerschappij — te voeren over de overige geloovigen. En die heerschappij is heel wat minder verkieslijk dan de eerst verworpen macht der Heilige Schrift.

Onmiddellijk daarop laat Ds Nauta volgen:

Wij houden daartegenover liever vast aan het hier verwaarloosde onderscheid tusschen de verlichting des Geestes, welke het deel van alle geloovigen is, en de ingeving des Geestes, welke alleen aan de heilige schrijvers van den Bijbel is ten deel gevallen.

In „Geref. Kerkblad Hoek van Holland etc." merkt Ds H. J. Heida op:

Dit boek heeft voor boven alles, wat tot nog toe geschreven is van de zijde der bezwaarden, dat het ons Gereformeerden Kerken en allen Kerken zegt, waarop het staat.

Wat het kerk-begrip van Dr Ubbink betreft, constateert Ds Heida:

Dit boek is één groote aanklacht tegen de Kerken en niet het minst tegen de Gereformeerde Kerken, die Kerkrechtelijk juridisch zijn ingesteld en hierin Calvijn volgen.

Daartegenover — aldus Ds Heida —:

En dit boek breekt een lans voor de clubjes, de kleine, zelfs niet „Kerken" genoemde kringetjes, de conventikeltjes, waar twee of drie christenen zonder eenig toezicht of uitwendig verbond vergaderen, belijden, brood breken en wijn vergieten.

„Een knuppel in het hoenderhok" alzoo, waar Ds v. d. Brink zijn kerkrechtelijke beschouwingen en verlangens publiceerde („Woord en Geest"). Goed onthouden.

Ds Heida geeft een vergelijking:

De schrijver heeft één ding, dat hem naast Dr Geelkerken in zijn optreden terstond kenmerkt of liever, dat hij veel krachtiger dan Dr Geelkerken ooit durfde zeggen, uitspreekt: behoefte aan ruimte in het leven. Ruimte moet er zijn voor allen en alles.

De mysterieuse diepte, waarnaar ieder persoonlijk heeft te staan, moet in de ruimte, waar niemand over den ander ooit iets heeft te zeggen of te bestellen, worden gekweekt.

Sprekend over de afgelegde beloften van den predikant, merkt Ds Heida op:

Alles weten, is alles vergeven, zegt ergens de schrijver, doch hij duide niet euvel, dat hier heel wat moet bijgebracht worden om zulk een trouw- en woordbreuk te vergeven.

Tenslotte de vraag van het al of niet „nieuwe" aansnijdend, zegt Ds Heida:

Het boek fulmineert tegen alles wat traditioneel is, tegen het overgeleverde, het in gedachten vastgelegde, het verstarde, versteende en bevroren, het dogma en het kerkelijk in den vorm gegotene en het wijst op de onmiddellijke, het versche levende uit de bron zelf, het door het zien Gods ontvangene; verwachten mocht de zóó met kracht toegesproken lezer, dat hier iets nieuws, iets onmiddellijks, iets ongedachts en onverwachts, iets, dat kersversch is, zoo te voorschijn treden en zie, dat is voor hem, die hooge verwachting mocht koesteren, teleurstellend.

Zoo beschouwd is het boek even traditioneel als alle andere boeken, meer in de kerkelijke lijn liggende.

Gelijke opmerking geeft Ds Rietberg in „De Wachter" (na zeer veel welgekozen letterlijke citaten):

Nieuwe dingen zegt Dr Ubbink niet. 't Zijn bekende klanken, die ons uit zijn boek en uit zijn „proeve" tegenklinken. 't Is een leer van de Heilige Schrift, die we niet voor het eerst hooren. 't Is 't zelfde als de ethische theologen altijd beweerd hebben.

Inzake Dr U.'s historische beschouwingen zegt Ds Rietberg:

De Gereformeerde Kerken hebben, volgens hem, het oorspronkelijke beginsel der Reformatie losgelaten, en hij betreurt het, dat de Scheiding en de Doleantie niet naar dit oude Reformatorische beginsel hebben teruggegrepen. Hij zelf meent dit wél gedaan te hebben, én daarmee op de zuivere lijn te zijn.

Dit beroep op het eerste Reformatorisch beginsel, gaat echter niet op. Het is historisch niet juist, dat de Reformatie oorspronkelijk niet hechtte aan het schrift-geworden Woord van God. In het algemeen stond het in die dagen vast, dat geheel de Heilige Schrift van God is ingegeven.

Eenzelfde terrein betreedt „De Heraut" (Prof. Kuyper):

Het is niet gemakkelijk, zooals uit ons voorgaand artikel bleek, om het standpunt, dat Dr Ubbink ten opzichte van de Heilige Schrift inneemt, weer te geven, omdat hij telkens met zichzelf in tegenspraak komt. Maar al blijkt daaruit, dat Dr Ubbink voor zich zelf nog niet tot klaarheid en helderheid is gekomen, toch is het wel duidelijk en wordt ook door hem zelf erkend, dat, wat hij aangaande de Schrift, haar inspiratie, haar onfeilbaarheid, haar volkomenheid enz. zegt, in strijd is niet alleen met wat de volksorthodoxie aangaande de Schrift gelooft, maar evenzeer met wat onze Reformatoren hebben beleden en wat onze Kerken in haar belijdenisschriften hebben uitgesproken. Dr Ubbink beroept zich nu wel op het „reformatorisch beginsel", maar het voorbeeld van Prof. Scholten, die in zijn leer der Hervormde Kerk met eenzelfde beroep op deze „reformatorische beginselen" het gezag der Heilige Schrift verwierp, toont wel, hoe gevaarlijk dit standpunt is.

Evenzoo:

Wanneer Dr Ubbink beweert, dat deze Goddelijke ingeving der Schrift in de oudste en beste belijdenisschriften onzer Gereformeerde Kerken (met uitzondering van de eerste Bazelsche Confessie) niet geleerd